Nuorten välisen seksuaalisen häirinnän ehkäisy nuorisotyössä

Ohjaustehtävissä voivat käyttää tätä ohjetta seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyyn ryhmässään tai toiminnoissa. Nämä askeleet on hyvä käydä läpi myös silloin, jos ryhmässä on esiintynyt seksuaalista häirintää.

1. Kertaa ryhmän käyttäytymissäännöt

Jokainen toimintakausi kannattaa aloittaa asettamalla selkeät yhteiset odotukset ja käyttäytymissäännöt. Käyttäytymiseen liittyviä odotuksia läpikäydessä on hyvä myös kertoa, minkälainen käyttäytyminen ei ole hyväksyttävää. Ohjaajan on tärkeä muistuttaa, että seksuaalista häirintää ei hyväksytä. Käytössäännöt voi luoda myös toimintaan osallistuvien kanssa. Käytössääntöjen sisältöä on hyvä ja käydä lävitse osallistujien ikätasoa huomioiden.

2. Anna toimintaan osallistuville tietoa seksuaalisesta häirinnästä

Käsittele seksuaalista häirintää ryhmän kesken. Käy läpi, mitä seksuaalinen häirintä on.

Mitä seksuaalinen häirintä on?

- Seksuaalinen häirintä on ei-toivottua käytöstä, jolla loukataan toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta tai koskemattomuutta.
- Seksuaalisella häirinnällä on yhtymäkohtia kiusaamiseen.
- Seksuaalisen häirinnän kohteeksi voi joutua kuka vaan: tytöt, pojat, muunsukupuoliset ja transihmiset, ja kaiken ikäiset.
- Seksuaalisella häirinnällä luodaan usein uhkaava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Se ei liity välttämättä toisen kehosta kiinnostumiseen.
- Seksuaalista häirintää voi esiintyä kaikkialla, huippu-urheilusta vapaa-ajan kevyeen harrastamiseen.

Esimerkkejä seksuaalisesta häirinnästä

- epäasialliset seksuaaliset puheet, esimerkiksi vitsit, vartaloa tai intiimiä yksityiselämää koskevat seksuaaliväritteiset huomautukset tai kysymykset
- seksuaalisesti vihjailevat eleet tai ilmeet, esimerkiksi itsetyydytystä tai yhdyntää kuvaavien eleiden esittäminen
- epäasialliset seksuaaliset sisällöt eri sosiaalisen median kanavissa, WhatsApp-, Snapchat- yms. viestit, tekstiviestit, sähköpostit, puhelinsoitot
- yhdyntää tai muita seksuaalisia tekoja koskevat ehdotukset tai vaatimukset

Yllä mainitut esimerkit ovat rikoksia, jos aikuinen tai selkeästi vanhempi nuori kohdistaa niitä suojaikärajan alla olevaan lapseen tai nuoreen. Ne voivat myös suojaikärajan ylittäneiden välillä täyttää rikoksen, kuten seksuaalisen ahdistelun, tunnusmerkistön. Toisen luvaton koskeminen intiimialueille, kuten peppuun, reisiin, rintoihin tai sukuelinten alueelle voi täyttää rikoksen tunnusmerkit riippumatta siitä, minkä ikäinen kohde on.
Suojaikärajasta voi lukea lisää Poliisin verkkosivuilta

Seksuaalisen häirinnän ja flirttailun eroja

Häirintä

- Toimintaa, jossa loukataan toisen ihmisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta
- Yksipuolista
- Ei perustu suostumukseen
- Sitä ei saa loppumaan, vaikka pyytäisi toista lopettamaan
- Tuntuu häirinnän kohteesta pahalta

Flirtti

- Vuorovaikutusta, jossa osoitetaan romanttista tai seksuaalista huomiota toista ihmistä kohtaan
- Vastavuoroista
- Molemmat ovat antaneet siihen suostumuksensa ilmein, elein tai sanoin
- Sen voi kumpikin lopettaa halutessaan
- Tuntuu sen osapuolista mukavalta

Hyvän ja huonon kosketuksen eroja

Huono kosketus

- Hämmentää, pelottaa, vihastuttaa
- Uhkaavaa, painostavaa, suostuttelevaa, pakottavaa
- Ei lopu pyydettäessä
- Satuttaa fyysisesti tai henkisesti
- Kosketuksesta tekee mieli lähteä pois

Hyvä kosketus

- Tuntuu hyvältä ja miellyttävältä
- Kosketuksesta jää hyvä mieli
- Loppuu viimeistään, kun sen itse haluaa loppuvan
- On molemminpuolista

3. Anna osallistujille tietoa seksuaalisen häirinnän seurauksista

Käy läpi koko ryhmän kesken, millaisia vaikutuksia häirinnällä voi olla.

Häirinnän tekijä

- kurinpidolliset toimenpiteet ohjaajien suunnalta. Voidaanko poistaa toiminnasta, ilmoitetaanko huoltajille, puhutetaanko. Tutustu oman toimipaikkasi ohjeistuksiin hyvissä ajoin.
- kyseessä voi olla rikos, jolloin poliisin tehtävä on tutkia asiaa ja kuulustella epäiltyä
    - poliisi voi tutkia seksuaalista häirintää esim. kunnianloukkauksena, pahoinpitelynä, seksuaalisena ahdisteluna, tai seksuaalisena hyväksikäyttönä
- häpeän ja syyllisyyden tunteet sekä ulkopuolisuuden tunne teon tultua ilmi

Häirinnän kohde

- pelko, nöyryytys, ahdistus, neuvottomuus, syyllisyys, häpeä, itsesyytökset
- vaikeudet luottaa muihin ihmisiin, ulkopuolisuuden kokemus
- vaikeudet ja pelko osallistua toimintaan

Harrastusympäristö

- ryhmän tai joukkueen yhtenäisyys kärsii, jos otetaan puolia puolesta tai vastaan seksuaaliseen häirintään liittyen
- toiminnasta pois jättäytyminen
- yleinen turvattomuuden tunne
- muiden syyllisyys ja paha olo siitä, etteivät osanneet auttaa tai puuttua
- pelko siitä, että seksuaalinen häirintä kohdistuu itseen jatkossa

4. Vahvista toimintaan osallistuvien keinoja puuttua havaitsemaansa tai kokemaansa häirintään

Seksuaalista häirintää mahdollistaa sivustaseuraamisen kulttuuri, jolloin kukaan ympärillä olevista ei puutu häirintään. Muistuta, että viimekädessä on aikuisen vastuulla puuttua. Kannusta toimintaan osallistuvia kertomaan, jos he havaitsevat tai kokevat seksuaalista häirintää. Kerro, kenelle he voivat asiasta kertoa.

Vaihtoehto 1: Kohtaa häiritsijä ja kerro aikuiselle
Mieti yhdessä osallistujien kanssa, mitä häiritsijälle voisi sanoa, jos havaitsee jotakin toista seksuaalisesti häirittävän.

- ”Tuo ei ole ok.”
- ”Ymmärrätkö, että se mitä teet/sanot, on tosi loukkaavaa?”
- ”Kenellekään ei saa puhua noin.”

Vaihtoehto 2: Keskeytä tilanne, auta häirinnän kohdetta poistumaan paikalta, ja kerro aikuiselle

- Jos häiritsijän suora kohtaaminen ei tunnu turvalliselta, poistu paikalta. Kerro aikuiselle, esimerkiksi ohjaajalle, vapaaehtoiselle tai vahtimestareille havaitsemastasi seksuaalisesta häirinnästä. Älä jää seuraamaan sivusta seksuaalista häirintää tai nauramaan sille.
- Sano häiritsijälle ja muille sivustaseuraajille, ettet hyväksy seksuaalista häirintää. Kannusta myös muita lähtemään pois tilanteesta ja kertomaan vastuussa oleville aikuisille tapahtuneesta.
- Voit auttaa seksuaalisen häirinnän kohdetta poistumaan paikalta. Kysy häirinnän kohteelta, haluaako hän tulla mukaasi. Voit pyytää muita sivustaseuraajia olemaan tukenasi.
  - ”Tuo ei ole mielestäni kivaa. Mennään pois ja pyydetään XX meidän mukaan.”
  - ”Hei, XX minulla on sinulle asiaa. Voitko tulla minun mukaan?”

Vaihtoehto 3: Puhu häirinnän kohteelle yksityisesti ja kerro aikuiselle

- Kerro häirinnän kohteelle, ettei seksuaalinen häirintä ole hänen vikansa.
- Tarjoudu kertomaan seksuaalisesta häirinnästä yhdessä häirityn kanssa ohjaajille tai muille aikuisille

Vaihtoehto 4: Kerro ohjaajalle tai muulle luotettavalle aikuiselle

- Vastuu seksuaaliseen häirintään puuttumisesta on aina aikuisella.

Mitä voi tehdä, jos itse kohtaa seksuaalista häirintää?

- Sinulla on aina oikeus poistua tilanteesta sanomatta sanaakaan tai pyytämättä siihen keneltäkään lupaa.
- Sano häiritsijälle, että hänen käyttäytymisensä on loukkaavaa tai epämiellyttävää, ja että hänen pitää lopettaa.
- Muista, ettet syytä häirinnästä itseäsi, vaikka et pystyisikään puolustautumaan! Kerro häirinnästä luotettavalle aikuiselle ja vaadi, että asialle tehdään jotain.

5. Ole osana luomassa seksuaalisen häirinnän vastaista ilmapiiriä

Ohjaajat ja vastuuasemassa olevat aikuiset voivat vaikuttaa seksuaalisen häirinnän vastaisen ilmapiirin luomiseen päivittäisillä teoilla ja sanoilla.

- Vältä stereotyppisiä kuvauksia sukupuolesta, kuten ”tyttöjen/poikien lajit”, ”heittää palloa kuin tyttö”, ”käyttäytyy kuin poika”.
- Luo mahdollisuuksia rikkoa kapeita sukupuoleen liittyviä normeja ja ajatuksia. Uuden ja kiinnostavan harrastusryhmän kokeileminen voi jäädä väliin kiusatuksi tulemisen pelosta johtuen.
- Puhu sukupuolineutraalisti. ”Voitte pyytää perhettä, ystäviä ja seurustelukumppaneita katsomaan esitystä/kilpailua/ottelua.”
- Kysy lapsilta tai nuorilta lupa, kun kosket heihin. Kerro, miksi kosket esimerkiksi avustaessa. Vahvistat näin heidän oikeuttaan omaan kehoonsa ja rajoihinsa.
- Puutu aina sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvään loukkaavaan kielenkäyttöön. Passiiviset asenteet, sivusta seuraaminen, tapahtuneen kieltäminen tai hiljaisuus luovat vaikutelmaa häirinnän kohteelle ja ryhmälle, että seksuaalinen häirintä on hyväksyttävää.
- Älä kysele tai vitsaile toiminnassa mukana olevien intiimielämästä. Pidättäydy kaikista seksuaalisista kommenteista tai vitseistä.
- Pyri luomaan avoin ilmapiiri. Kerro, että toimintaan osallistuvat voivat kertoa kokemastaan häirinnästä luottamuksellisesti. Häirintää kokenut saattaa pysyä hiljaa seksuaalisesta häirinnästä säilyttääkseen asemansa ryhmässä tai säilyttääkseen yksityisyytensä.

- Pyri puhumaan kaikista aina kunnioittavasti. Kohtele toimintaan osallistuvia kokonaisvaltaisina ihmisinä. Älä esineellistä heitä tai kommentoi heidän painoaan, murrosiän kehitystä/kehittymättömyyttä tai lihaksiaan.

Lähteet:

- Ei meidän koulussa: http://www.eimeidankoulussa.fi/
- Safeguarding athletes from harassment and abuse in sport IOC Toolkit for IFs and NOCs
- Seksuaalirikokset - neuvoja rikosten estämiseen nuorille ja vanhemmille - Poliisi
- https://www.ouka.fi/pitkakankaan-koulu/seksuaaliseen-hairintaan-puuttuminen?accordion=accordion-28814